

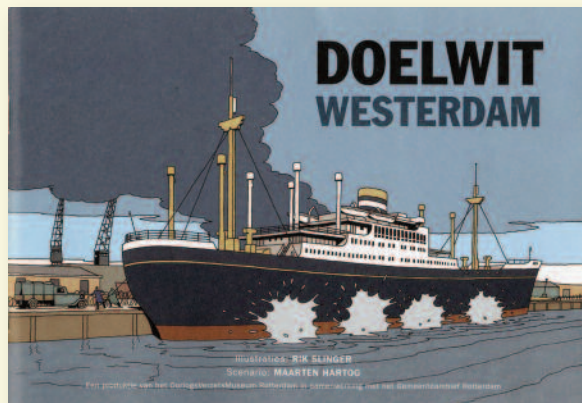
Rotterdamers in de oorlog

Museum Rotterdam 40-45 NU

Het OorlogsVerzetsMuseum Rotterdam heet nu Museum Rotterdam '40-'45 NU. Aan de hand van de uitgebreide collectie voorwerpen, interviews, teksten en filmmateriaal wordt op indringende wijze het verhaal vanaf de opkomst van Hitler tot en met de bevrijding verteld. De nadruk ligt daarbij op de gebeurtenissen in en rond Rotterdam. Naast de vaste expositie zijn er ook educatieve programma's.

Meer informatie over het museum vindt U op:
<https://museumrotterdam.nl/40-45-nu>

Doelwit Westerdam gaat over een gevaarlijke sabotageactie in de haven van Rotterdam. De Duitsers willen met een groot schip, de Westerdam, de Nieuwe Waterweg blokkeren. Daarom krijgt het verzet de moeilijke opdracht om dit schip op te blazen. Dit boekje is evenals de strip Operatie Manna te koop in de museumwinkel.

Voor scholen is het programma te vinden op: <https://museumrotterdam.nl/40-45-nu/educatie>

Museum Rotterdam '40-'45 NU
Coolhaven 375
3015 GC Rotterdam

museum 1940
ROTTERDAM 1945
NU

Mariniersmuseum

Altijd al willen weten hoe de wereld van een marinier eruit ziet? Dan zit je goed in het Mariniersmuseum. Verspreid over drie verdiepingen ervaar je zelf de belevenissen van de mariniers. We vertellen je hoe belangrijk de mariniers waren bij de verdediging van Rotterdam in de Tweede Wereldoorlog tot aan het werk wat zij gedaan hebben in Afghanistan. Nieuwsgierig geworden? Kom met je hele familie naar het museum. Het tentoonstellingsprogramma van het museum vindt je op de website

www.mariniersmuseumrotterdam.nl

Wijnhaven 7 - 13
3011 WH Rotterdam
www.mariniersmuseumrotterdam.nl
telefoon: +31 (0)10 - 412 96 00

Stadsarchief Rotterdam

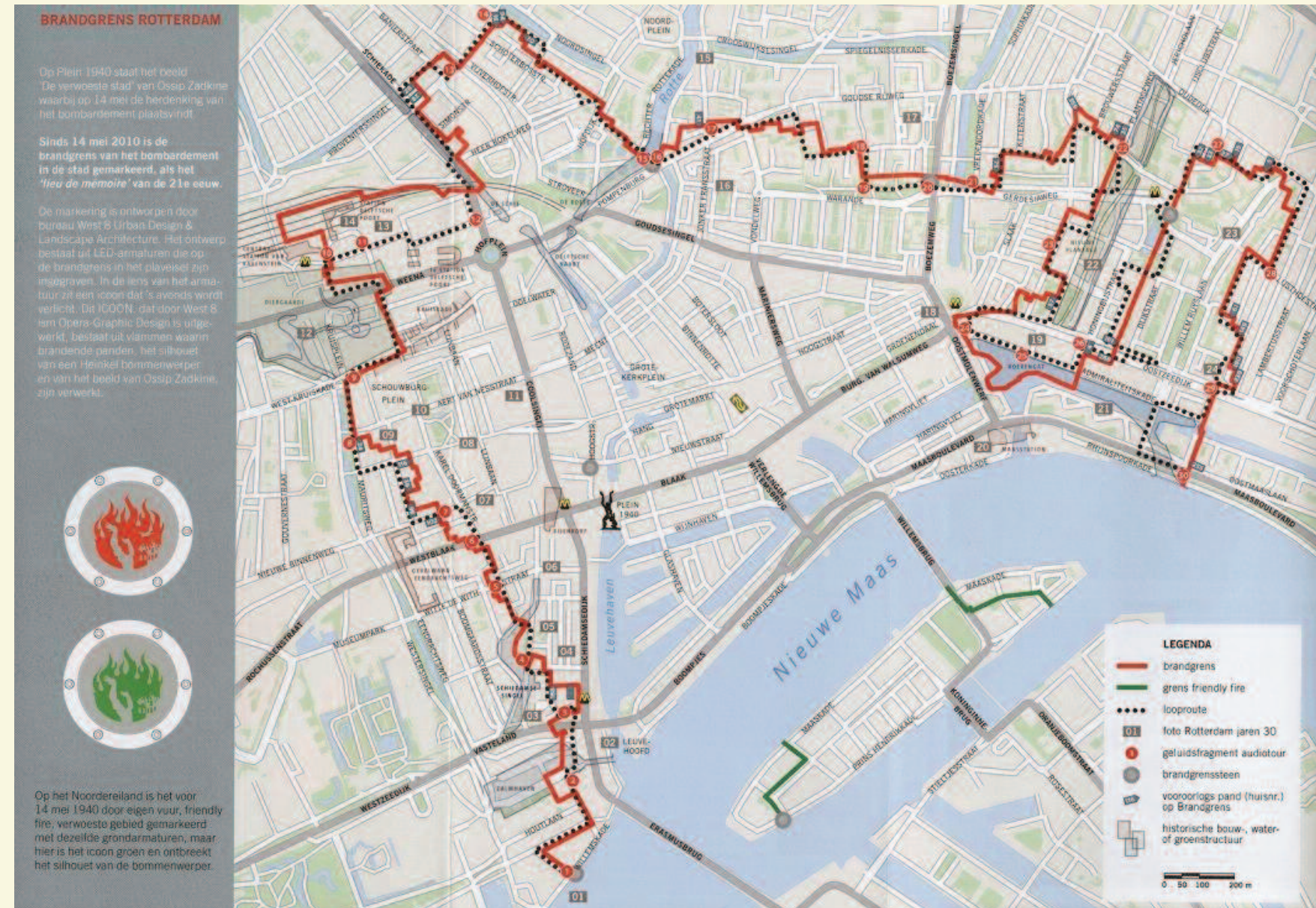
Omdat we niet alles kunnen onthouden leggen we gebeurtenissen en afspraken vast, denk maar aan een boodschappenbriefje dat je meeneemt naar de winkel. Het Stadsarchief is eigenlijk een grote supermarkt, maar dan voor mensen die op zoek zijn naar informatie. Het Stadsarchief bewaart archieven (papier en digitaal), boeken, kranten, prenten, tekeningen, foto's, films, affiches, kaarten, geluidsopnamen enzovoort allemaal over Rotterdam en omgeving. Het oudste document stamt uit 1201 en het jongste is waarschijnlijk de krant van gisteren.

Als je wilt weten hoe jouw straat er vroeger uitzag, jouw buurt of jouw school, of je wilt meer weten over je voorouders, dan kun je terecht bij het Stadsarchief, te beginnen met de website www.stadsarchief.rotterdam.nl

Op 14 mei 1940 is Rotterdam gebombardeerd en werd het oude centrum verwoest.

Als je meer wilt weten over Rotterdam en de Tweede Wereldoorlog, kijk dan op onze speciale website www.brandgrens.nl

De term 'brandgrens' wordt in Rotterdam gebruikt voor de markering van het in mei 1940 verwoeste gebied. Sinds 2010 liggen er lampjes in het wegdek langs de hele brandgrensroute.

Bronnen uit het Stadsarchief Rotterdam

Het Stadsarchief heeft getracht de rechten met betrekking tot de illustraties volgens wettelijke bepalingen te regelen. Diegene die desondanks meent bepaalde rechten te kunnen doen gelden, kan alsnog contact opnemen met het Stadsarchief

De brandgrens in Rotterdam.

Stadsarchief Rotterdam

VRIDAG
10
MEI 1940

ROTTERDAMSCH NIEUWSBLAD

STADESIEDITIE
5 ct.
PER NUMMER

Bureaux: Schiekade Slagveld — Telefoon 22.900.

Uitgave N.V. Rotterdamsch Nieuwsblad
Directeuren: E. W. GEERLING, L. EVERS en Mr. J. KARS.

Postgiro No. 11.000 — 63e Jaargang — No. 19.056

NEDERLAND IN OORLOG

PROCLAMATIE VAN H.M. DE KONINGIN.

Vanmorgen te 6 uur 10 heeft H. M. de Koningin de volgende proclamatie tot Haar volk gericht:

Mijn Volk,

Nadat ons land met angstvallige nauwgezetheid al deze maanden een stipte neutraliteit had in acht genomen en terwijl het geen ander voornemen had dan deze houding streng en consequent vol te houden, is in den afgelopen nacht door de Duitsche weermacht zonder de minste waarschuwing een plotselinge aanval op ons gebied gedaan. Dit niettegenstaande de plechtige toezegging, dat de neutraliteit van ons land zou worden ontzien zoolang wij haar zelf handhaafden. Ik richt hierbij een vlammend protest tegen deze voorbeeldeloze schending van de goede trouw en aantasting van wat tusschen beschaaftde staten behoorlijk is. Ik en mijn regering zullen ook thans onzen plicht doen. Doet gij den uwen, overal en in alle omstandigheden, ieder op de plaats waarop hij is gesteld, met de uiterste waakzaamheid en met die innerlijke rust en overgave waartoe een rein geweten in staat stelt.

WILHELMINA.

NEDERLANDERS HIER en OVERZEE!

Het vlammend protest van onze geëerbiedigde Koningin ontsteekt een vuur in ons. Gij begrijpt het allen. Het is het vuur van echte trouw en waarachtig godsvruchtig plichtsbeseft, dat in iederen Nederlander, blank of bruin, leeft. Thans vlamt het op met den wil om, verbeten geschaard om den troon van Hare Majesteit de Koningin, ons mooie, goede en fatsoenlijke Nederland, men terug te geven aan de wet-

vrienden in dezen strijd, dien wij niet gewild hebben, noch uitgelokt, noch bevorderd. Moge de tijd van beproeving zoo kort mogelijk zijn, mogen er zoo weinig mogelijk slachtoffers vallen; zoowel bij vriend als bij vijand, opdat eens, in een betere wereld, een betere tijd kan worden ingegaan, dien wij zoo gaarne als een dierbaar pand willen nalaten aan de geslachten, die achter ons komen, zoodat zij tevreden over ons

BEKENDMAKING van de Nederlandsche regering.

De Regering doet in deze voor Nederland ernstige tijden een beroep op den moed en de kalmte der bevolking.

Bij nadering van den vijand blijve de niet onder de wapenen geroepen burger rustig in zijn woonplaats en beschermde door zijn tegenwoordigheid

Geallieerde bijstand voor Nederland.

Het A.N.P. heeft het volgende vernomen:

Nadat de inval der Duitschers geschied was, is aan de Nederlandsche gezanten te Londen en Parijs bericht, dat zij mededeeling konden doen aan de Engelsche en Fransche regering, dat aan ons land te verleenen bijstand welkom zal zijn. Hierop is geantwoord, dat die bijstand zal worden verleend.

LEGERBERICHTEN

Duitsche overrompeling mislukt.

Nederland houdt stand.

Grenstroepen deden hun plicht.

Het Algemeen Hoofdkwartier deelde ons hedenochtend te 5.15 het volgende mede:

Van drie uur af hebben Duitsche troepen de grens overschreden. Vliegaanvallen zijn geprobeerd op enkele vliegvelden. Weermacht en afweer zijn paraat bevonden. Inundaties voltrokken zich volgens plan. Voor zoover bekend zijn tenminste 6 Duitsche vliegtuigen neergehaald.

Nader meldt het Algemeen Hoofdkwartier te halfnegen:

Duitsche troepen hebben hedenochtend de Nederlandsche grens overschreden en zijn in aanraking met onze grenstroepen.

Onze grenstroepen volbrengen de hun opgedragen taak. Zij zijn er in geslaagd de bevolen vernielingen tot uitvoering te brengen. De bruggen over Maas en IJssel zijn door hen vernield. Slechts ten oosten van Arnhem, op een vijftiental kilometer

Ook België in oorlog.

ters van de Nederlandsch-Duitsche grens zijn de Duitschers tot de IJssel opgerukt.

In het binnenland zijn door vijandelijke vliegtuigen landingspogingen gedaan en op enkele plaatsen parachutisten neergelaten en vliegtuigen geland. De landingspogingen zijn deels mislukt. De parachutisten, die voor een deel in Nederlandsche uniformen gekleed waren, zijn omsingeld en worden vernietigd.

Boven verschillende steden hebben Duitsche vliegtuigen strooibijetten uitgeworpen, die onware mededeelingen en holle bedreigingen tegen de burgerbevolking bevatten. Het opperbevel waarschuwt het gehele Nederlandsche volk geen geloof te hechten aan dergelijke uitingen, die slechts ten doel hebben verwarring te stichten.

Nederlanders, vertrouwt uitsluitend op de standvastigheid, waarmede de Nederlandsche weermacht — aangespoord en bezielde door de daden en woorden van onze Koningin — onzen Nederlandschen bodem verdedigt.

Duitsch argument met verontwaardiging van de hand gewezen

De Nederlandsche regeringspersdienst meldt:

De Duitsche gezant heeft vanmorgen te zes uur de volgende verklaring aan den minister van Buitenlandse Zaken overhandigd.

Wij kondigen u den inzet van een geweldige Duitsche troepenmacht aan. Elke tegenstand is volmaakt doelloos. Duitschland garandeert den staat van bezit in Europa en overzee, zoowel als de dynastie, indien elke tegenstand uitblijft. Zoo niet, dan bestaat er gevaar voor een volledige vernietiging van het land en zijn staatsbestel. Daarom manen wij u dringend aan, tot het volk en de weermacht een oproep te richten en voorts de gekindering te treden met Duitsche militaire

Bezetting en verzet

1-2

Maasbruggen

De Maasbruggen zijn erg belangrijk voor de Duitsers als doorgang. In 1943 maken de Duitse bezetters een plan om de bruggen op te blazen. De verzetsgroep komt dit te weten en saboteert het plan. De mariniers die bij het verzet zitten, krijgen hierbij hulp van twee Oostenrijkers. De Oostenrijkers zijn van plan de ontsteking uit het springstof te halen waarmee de Duitsers de Maasbruggen willen opblazen. Helaas komen de Duitsers achter hun plan en mislukt deze actie. Er breekt een gevecht uit waarbij één van de Oostenrijkers gedood wordt.

Mariniers bij de verzetbrug.

Van marinier tot brandweerman

Nadat Rotterdam is gebombardeerd op 14 mei 1940 en Nederland zich heeft overgegeven aan de

Duitsers, krijgen de meeste mariniers nieuw werk. Zo worden zij bijvoorbeeld brandweerman in Rotterdam. Als de Duitsers horen van al die mariniers bij de brandweer, raken ze in paniek. Ze willen immers niet dat deze moedige mannen in opstand komen. En toch gebeurt dat en gaan deze mannen bij het verzet.

Mariniers bij de brandweer

Bij het verzet

In oorlogstijd is het lastig om vrienden en vijanden uit elkaar te houden. Dit overkomt ook de jonge marinier Leendert Eland, die bij de brandweer gaat werken. Hij helpt zijn vriend tijdens een actie als blijkt dat deze vriend verraden is door een collega op de brandweerkazerne. De jonge Leendert moet dit met zijn leven bekopen. Zijn vriend weet gelukkig te ontsnappen.

Bezetting en verzet

1-3

Het verzet

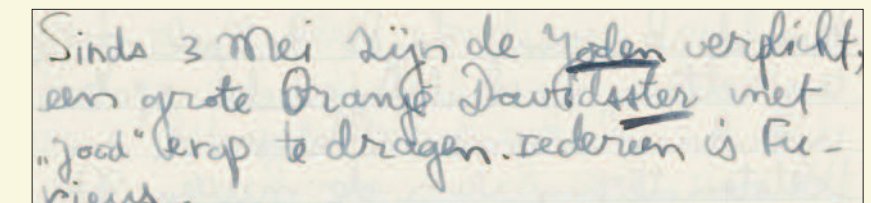
Het landelijke verzet organiseert zich in de loop van de oorlog in de Landelijke Knokploegen (LKP). Om de LKP zo sterk mogelijk te maken, gaan ze op zoek naar moedige mannen, die weten hoe ze moeten vechten. Mariniers sluiten zich aan bij landelijke knokploegen in Rotterdam. Eenmaal in het verzet, is het hun taak om Rotterdam te beschermen tegen de Duitse bezetter. Meneer Coenraad Schoon is een van deze mariniers die bij het verzet gaat. Lang nadat de Tweede Wereldoorlog is afgelopen krijgt hij daarvoor het verzetshedenkingskruis

Het verzetshedenkingskruis.

Jodenster

Abraham vertelt hoe er gereageerd wordt op de verplichting voor de joden om een gele ster met het woord 'Jood' op hun kleding te dragen.

Dagboek Abraham, 5 mei 1942.

Als steunbetuiging aan de joden besluiten een aantal mensen een alternatieve jodenster op hun kleding te dragen:

Alternatieve jodenster.

Loods 24

Voor de oorlog wonen er ongeveer 12.000 Joden in Rotterdam. Tijdens de bezetting worden er steeds meer maatregelen genomen om Joden af te zonderen van de anderen. In juli 1942 komt er een oproep om via Loods 24 op transport naar een 'werkkamp' te gaan. Deze loods staat in het havengebied en is bestemd voor opslag, vlak daarbij ligt de spoorlijn. Van buitenaf zie je er niet veel van, hierdoor kunnen de Duitsers hun plan uitvoeren. Na deze oproep, waar niet iedereen op reageert, gaan Duitsers de adressen langs waar Joden wonen.

Ze halen hen uit hun huizen en sturen ze per trein naar Westerbork en daarna verder naar het oosten, naar de vernietigingskampen. Er komen maar heel weinig Joodse Rotterdammers terug....

Bezetting en verzet

1-4

Corrie Bom en Toos Toornvliet vertellen wat zij in de oorlog merken van de jodenhaat.

Corrie Bom

Maar ik weet nog dat die meneer in de deuropening met zo'n uitdrukking op zijn gezicht, met een ster op. En ik zei: gut, die mensen moeten een ster op met een J. Hij zei: ja, dat zijn joodse mensen. Ik zei: En? Ja, er werd niet zoveel over gezegd. En op een dag waren ze weg.

Toos Toornvliet

Daarnaast zat een joodse bakker, Sanders. En Sanders heb ik met zijn hele gezin weg zien halen. Dat ze dus met zo'n auto, die op houtskool ging, vader en moeder en ik geloof drie kinderen, die stapten in en we hebben ze nooit meer gezien. En dan hoor je mensen praten: die zijn weggebracht of daar en daar naartoe. Ze zijn nooit meer teruggekomen.

Moffenzeef

Nederlanders luisteren in de oorlog graag naar de Engelse BBC. Vooral de toespraken van Wilhelmina zijn erg populair. Zij moedigt de Nederlanders aan om vol te houden en te blijven hopen op de bevrijding. Natuurlijk is het verboden om hiernaar te luisteren en de Duitsers zorgen er met een stoorzender voor dat je de koningin niet kunt verstaan. Veel Nederlanders trekken zich daar niks van aan en gebruiken een 'moffenzeef'. Hiermee kun je het effect van de Duitse stoorzender verminderen.

Een zogenaamde moffenzeef.

In het boek "Vannacht vliegen alle uilen" wordt het verhaal verteld van een Rotterdamse jongen die in het verzet zit. In het volgende stukje vertelt hij over een joods jongetje dat hij moet overbrengen naar een onderduikadres.

"Ik haalde hem af en een minuut of tien later stonden we bij een tramhalte te wachten. Toen de tram in zicht kwam, vroeg hij "Moeten we daarin?" en toen ik ja zei schudde hij heftig zijn zwarte krullen. "Dat mag ik niet. Mijn pappa heeft mij verteld dat er een meneer was die het niet goed vond dat wij in de tram zaten". "Dat was dan geen aardige meneer", zei ik, en het jongetje was het met mij eens. En toen zij hij: "Ik wil naar mijn pappa en mamma."

"Vannacht vliegen alle uilen: Oorlogsherinneringen van een Rotterdamse jongen" – Leo de Groot.

Verboden

Abraham vertelt in zijn dagboek over het verbod op het luisteren naar de Engelse radio en het innemen van fietsen.

We mogen niet meer naar Engeland luisteren, door de radio. Vader doet het wel maar niet, want je weet niet, wie het hoort; maar de verleiding is wel groot!

Dagboek Abraham, 6 juli 1940.

Het verbod naar de Engelse radio te luisteren

Overgangstijd thans afgelopen

Naar aanleiding van de onlangs uitgesproken vonnissen van de Landesgerichte inzake 't luisteren naar verboden zenders — er zijn straffen van 3 en 4 maanden gevangenisstraf uitgedeeld en boetes van f 300, benevens natuurlijk inbeslagname van het radioapparaat — verzoekt men ons van bevoegde Duitse zijde nog eens extra op het luisterverbod te wijzen. Men wees er ons op, dat de praktijk van het verbod nog heel anders kan zijn dan zij nu is, n.l. wanneer de Duitse politie en de leden van de weermacht speciale aandacht aan de overtredingen gaan besteden.

Men moet bedenken, dat er tot nu toe sprake was van een overgangstijd. Thans loopt wat dit betreft het geduld van de bezettende overheid en einde, zoodat men zoo noodig verzekerd kan zijn van scherpere maatregelen en zwaardere straffen.

Voor degenen die zich de luisterbepalingen niet meer precies herinneren zij nog eens gezegd: Men mag alléén luisteren naar de Duitse zenders en de zenders die zich bevinden in de bezette gebieden, in het generaal-gouvernement en in het protectoraat. Vooral wanneer het luisteren betreft naar Engelse zenders zal overtreding van het luisterverbod streng gestraft worden.

Aankondiging van het verbod op radio's in de krant.

Bezetting en verzet

1-5

Alles inleveren

De Duitsers leggen steeds vaker beslag op spullen, eerst worden radio's ingenomen, maar later ook fietsen. Dit beschrijft Abraham hieronder in zijn dagboek.

19 juli. De Maffan hebben Rotterdam in (omg.) rep en roer gebracht: ze hebben vandaag bijna alle fietsen stallingen leeggehaald, 30.000 fietsen, voor zover ik hoorde alleen heren-fietsen. Daardoor zijn eigenlijk allemaal arme mensen gedupeerd; de rijkere met bergplaats bij thuis komen er goed af. Maar het is een ruik, smerige ploertenstreek.

Dagboek Abraham, 19 juli 1942.

9 Febr. En zo is vannacht het overwachte gebeurd. Huis aan huis zijn ze geweest — ze zijn n.s.b'er in burger in geselschap van 'n goeden agent, die ondertussen niet heeft durven weigeren — om den (vermoedelijk oudste) zoon van de plutocratenfamilie te halen. Volgens latere berichten moeten ze er in 't gehele land 65.000 hebben, waarvan zo in kralingen. Bij ons zijn ze om Jan geweest, maar die zit ergens in den Haag. Om kwart

Dagboek Abraham, 9 februari 1943.

Inlevering van fietsen

Officieel wordt bekendgemaakt: De Duitse weermacht heeft voor haar doeleinden een aantal heerenfietsen nodig. De inlevering van de gerequireerde rijwielen, die een geringe fractie van alle fietsen in Nederland vormen, moet uiterlijk 22 Juli bij de Duitse weermacht zijn geschied.

Bij den spoed, waarmee de fietsen moeten worden ingeleverd, was het menigmaal onvermijdelijk, dat door de Nederlandsche organen, die met de uitvoering zijn belast, ook beslag moest worden gelegd op de fietsen van personen, die principieel uitgezonderd moesten worden van den inleveringsplicht, te weten alle arbeiders (b.v. fabrieksarbeiders, mijnwerkers enz.), alle in den landbouw werkzame personen en degenen, die voor de uitoefening van hun beroep het rijwiel volstrekt nodig hebben. Aan deze personen zal evenwel op last van den Rijkscommissaris zoo mogelijk voor 15 Augustus hun fiets teruggegeven of een andere ter beschikking gesteld worden. De uitvoering van deze bepaling berust bij de Nederlandsche autoriteiten. Desbetreffende verzoeken moeten behoorlijk gemotiveerd worden ingediend bij den burgemeester der plaats van inwoning.

Degenen, die hun fiets hebben ingeleverd zonder haar terug te krijgen of te zien vervangen door een andere, krijgen van den burgemeester van hun woonplaats schadevergoeding. Bovendien zullen zij voorkeursbehandeling genieten bij de aanschaffing van een ander rijwiel.

Aankondiging inlevering van fietsen in de krant.

Koerierster in het verzet

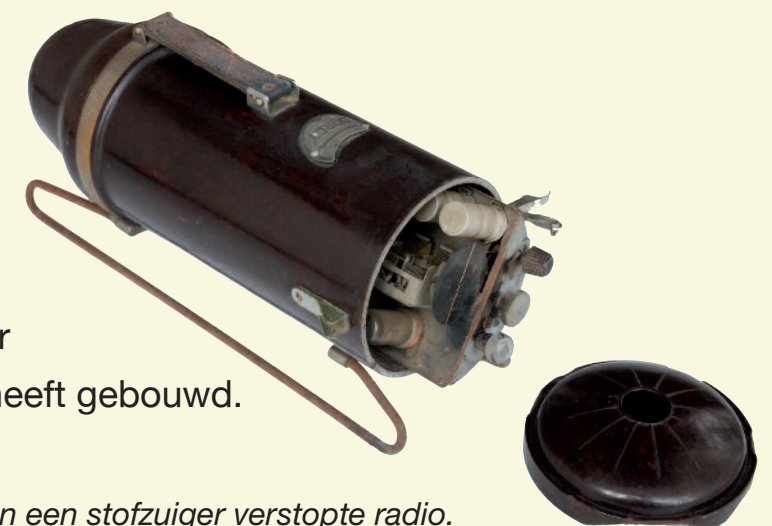
Anke Westerveld vertelt dat zij als koerierster voor het verzet een pistool moet ophalen:

Anke Westerveld

Je droeg nog geen lange broeken, dus ik deed hem onder mijn rok in mijn onderbroek. En ik weet nog, ik fietste, dat is dan bij de brug bij het Noordplein, en daar reed zo'n Duits legerwagentje, aan de achterkant half open, daar zaten die soldaten en die zaten naar mij te lachen, ja, ik was een meisje. Ik had het ook niet meer, want ik dacht: ze moesten eens weten. Maar toen kwam ik daar aan op die post waar ik het moest brengen en toen zeiden ze: heb je het zo meegekregen? En toen zei ik: ja. Hij staat op scherp, zeiden ze. Zulke dingen gebeurden.

Stofzuigerradio

In april 1943 moeten alle radio's worden ingeleverd. De bezetters zijn bang dat in Nederland naar Engelse zenders wordt geluisterd. Het verzet krijgt via de BBC namelijk geheime aanwijzingen, bijvoorbeeld over de locatie van wapendroppings. Dus wie zijn radio niet inlevert kan in de gevangenis belanden. Toch wordt dat niet door iedereen gedaan. Hier zie je dat iemand een radio in een stofzuiger heeft gebouwd.

Een in een stofzuiger verstopte radio.

Bezetting en verzet

1-6

Ontduiking

Ank Wickel vertelt hoe haar broer de razzia in november 1944 ontloopt:

Ank Wickel

Mijn broer woonde in Hillegersberg en ik heb nog steeds bewondering voor wat hij deed. Daar was alles afgezet door de Duitsers. Hij woonde in de Rozenlaan en aan de ene kant van de Rozenlaan gingen ze dat eerst allemaal onderzoeken. En toen ze daar klaar waren is ie doodleuk overgestapt, overgestoken, hoe hij dat lef gehad heeft weet ik niet, maar hij is overgestoken. Hij kende daar mensen en daar is ie naar binnen gegaan en toen dus zijn kant aan de beurt was, toen was ie er niet.

De oranje sigarettenpakjes.

Sigarettenpakjes

Koningin Wilhelmina probeert vanuit Engeland Nederlanders hoop te geven. Ze vraagt de Royal Air Force (Engelse luchtmacht) om pakjes sigaretten te droppen boven Nederland. Op de zijkant staat: Oranje Zal Overwinnen. Dit gebeurt de avond voor haar verjaardag, op 31 augustus 1941.

Grapjes over Hitler

Over Adolf Hitler worden allerlei grappen gemaakt. Ook Abraham schrijft hierover in zijn dagboek.

WEET U DAT
binnenkort Hitler omgedoopt zal worden tot Hiller? We moeten zekurig zijn met de F(hag)!
Men eveneens binnenkort niet meer zal ben-
nen vrouwen? Hitler heeft alle huwelijks-
bootjes in gepikt.

Dagboek Abraham, 13 oktober 1940.

Het hebben van postduiven is in de oorlog verboden. Als je een postduif hebt, moet je hem afmaken en als bewijs de pootjes inleveren bij de gemeente. Want postduiven kunnen belangrijke informatie naar Engeland brengen.

g jaar geleden kwam Hitler aan de macht. Hij heeft vanmiddag weer drie uur aan een stuk staan krijsen in het Berlijnse sportpaleis ten aanhoor van al zijn "Volksgetuuten". Een geweldig slappe rede van het bekende soort, met veel "wij hebben es nicht gewollt" 's erin, en verder heeft hij voor de zoveelste keer de hele duitse geschiedenis van 1923 tot nu opgedreund. Op 't eind haalde hij Oranjes liever Heer er bij en smeekte zo'n beetje om zijn zegen en of hij alsje-blijft de eindoverwinning mocht behalen.

Dagboek Abraham, 30 januari 1942.

Kaatje Pijpeman, een Joods weesmeisje

Kaatje Pijpeman moet vanwege de dood van haar vader en haar zieke moeder, die naar een ziekenhuis gaat, opgenomen worden in het weeshuis in Rotterdam.

Ze heeft twee broers, Jozef en Abraham en twee zussen, Rachel en Lena. Rachel wil Kaatje opzoeken in het weeshuis, maar er zijn vaste bezoeken. Rachel moet werken en kan haar zusje daardoor niet zien. De gezinsleden worden opgepakt door de Duitse bezetter; ook het weeshuis komt in februari 1943 aan de beurt. Ze overleven de oorlog niet, alleen de broer van Kaatje, Abraham, gaat als verstekeling aan boord van een schip naar Amerika als de oorlog uitbreekt. Hierdoor kan hij het als enige van dit gezin navertellen. Na de oorlog keert hij terug naar Rotterdam. Kaatje's naam staat op het onlangs onthulde Joods Kindermonument.

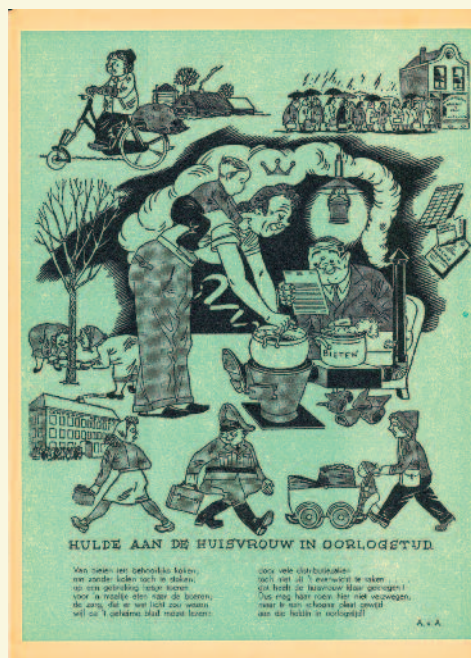
Het Israëlitisch Weeshuis aan de Mathenesserlaan.

Het verhaal van Wouter Jaspers

Wouter Jaspers, op 4 oktober 1910 geboren te Rotterdam, werkt in de haven en woont in de Oleanderstraat. Op 17 januari 1943 om één uur 's nachts doorzoeken 3 Duitsers zijn woning en arresteren hem. Op het hoofdbureau van politie wordt hij verhoord en mishandeld door de Sicherheitspolizei. Zij verdenken hem ervan het illegale communistische blad *De Waarheid* te verspreiden. Wouter, die lid is van de communistische partij 'Holland', bekend niets en wordt overgebracht naar het kamp Vught. Wouter wordt in het voorjaar van 1944 ter dood veroordeeld en kort daarop overgeplaatst naar de strafgevangenis het Oranjestad in Scheveningen, waar zijn vrouw hem nog driemaal een kwartier te zien krijgt achter de tralie's. Op 20 mei 1944 krijgt zij bericht dat Wouter, met vijf andere Rotterdammers, op de Waalsdorpervlakte is gefusilleerd. In 1946 worden de lichamen gevonden en herbegraven op Crooswijk.

*Een foto van Wouter Jaspers.
NL-HaNA, Doodenboeken,
2.19.136, inv.nr.3.*

De rol van de vrouw

De rol van de huisvrouw in oorlogstijd wordt geprezen, door haar kan het leven gewoon doorgaan!

**Van bieten iets behoorlijks koken;
om zonder kolen toch te stoken;
op een gebrekkig fietsje toeren
voor 'n maaltje eten naar de boeren;
de zorg, dat er wat licht zou wezen
wilt pa 't geheime blad moest lezen:**

**door vele distributiezaken
toch niet uit 't evenwicht te raken....
dat heeft de huisvrouw klaar gekregen!
Dus mag haar roem hier niet verzwegen,
Maar is een schoone plaat gewijd
Aan die heldin in oorlogstijd!**

"Hulde aan de huisvrouw" prent van R.W. van der Valk voor de Trouw-verjaardagskalender (maart-april 1945) (Rotterdams Jaarboekje 2012, pag. 167- 200).

Eten in de oorlog

Terwijl de oorlog vordert, is er een steeds groter tekort aan voedsel. Er wordt een distributiesysteem ingevoerd, waardoor burgers bonnen krijgen waarmee zij voedingsmiddelen kunnen halen. Ook deze hoeveelheid wordt steeds minder. Hierdoor zoeken de mensen naar andere oplossingen, bijvoorbeeld fraude plegen met bonnen, of via de zwarte handel voedsel bemachtigen voor veel geld. Ook eten ze producten die hier normaal gesproken niet voor bedoeld zijn. Bep Houtzager en Corrie Bom zijn geïnterviewd voor het boek "Schuilen onder de Spoorbogen" van Marjan Beijering en Willy Hilverda.

Bep Houtzager

We hebben ook stijfsel gegeten, kregen we van de waterstoker. Dat we stijfsel kregen. Ja dat had in de linnenkast gelegen, dat smaakte een beetje naar lavendel. Maar ja. Als je honger hebt.

Corrie Bom

En m'n moeder was echt een dame, en die nam mensen er voor zich in. Mensen vonden haar aardig, ze nam erg voor zich in. Dus ze maakte praatjes met die meisjes en kende die meisjes. Dus, dan legde ze een boterbon neer. 'Ja, nou, ik heb dit nodig en dat, en ik heb boter nodig.' Nou, dan werd er doorgepraat, en dan legde ze dat pakje boter op dat bonnetje en dat schoof ze zo... En dan had ze weer een bon. En dat hadden ze niet in de gaten.

De kattenkist

Gelukkig kunnen de ouders van meneer Kooij zorgen voor vlees op tafel. Tweemaal in de week gaat zijn moeder met deze kist op jacht naar katten. Er is een waterstoker in de straat die de katten slacht, in ruil voor het velletje. Veel mensen uit de straat eten daarvan mee. Maar ze vragen zich wel af hoe zijn moeder aan dat "konijn" komt.

De kattenkist.

Stadsarchief Rotterdam, tekening "Oogsten voor het stadhuis in de zomer van 1944" van H.G.M.L. Kappers.

Operatie Manna

Aan het einde van de oorlog neemt de honger toe. In Rotterdam sterven in april elke week 400 mensen van de honger. Er wordt dan ook een moestuin aangelegd bij het stadhuis om nog wat voedsel te verbouwen. Dit is te zien de prent hier-naast.

Gelukkig komen de geallieerden tussen eind april en begin mei 1945 te hulp door voedsel te droppen vanuit vliegtuigen. Dit wordt ook wel de Operatie Manna genoemd. Misschien ken je de plekken waar de vliegtuigen overvliegen: Terbregge en de Rotte.

Klik hier voor het filmpje van operatie Manna:

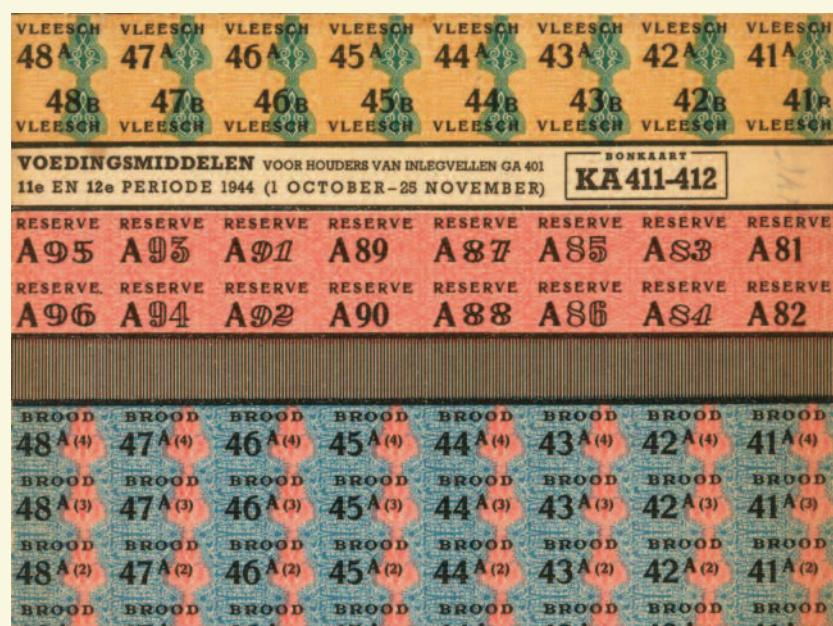
<https://www.youtube.com/watch?v=c6r66DCvp9I>

Voedsel

Ook Abraham Sebastiaan Nolst Trenité, aan het begin van de oorlog vijftien jaar, vertelt in zijn dagboek over de voedseldistributie en het eten met Oudjaar.

28 Mei. Binnenkort komt er koffie-en-thee-distributie. Gelukkig hebben wij voor een jaar thee genoeg, koffie voor enige maanden en cacao zelfs voor 2 jaar. Steenkolen zijn schaars en gaan allemaal naar Duitsland. Trouwens, er is al een benzine/petroleum-distributie en stenkolen zijn eig. niet meer te krijgen, voor stoken aan huis. Toevallig liet moeder het voor het begin van de oorlog haar voorraad bijvullen! Als het maar niet afgenomen wordt!

Dagboek Abraham, 28 mei 1940.

Voedselbonnen.

We hebben gewoon Oudejaar gevierd, bij Grootmoeder, net als andere jaren. Jan, om Bram en Oom Jacques hebben het woord gevoerd. Het eten was enorm, vooral voor in deze tijd. 4 broodjes per persoon, (13 pers.), kreeft, oesters, paté, sardientjes, garnalen, zalm, makreel, paling, huzarensla...! Hoewel het uitgaansverbod, zelfs op deze avond, gehandhaafd was, zijn we om 1 uur naar huis gegaan, door het achterpoortje. Heel gemakkelijk! Daerbij was het stilgedonken, zodat we toch niet gezien konden worden!

Dagboek Abraham, 31 december 1940.

In de Hongerwinter van 44/45 sterven meer dan 20.000 mensen van de honger. Als de geallieerden voedselpakketten droppen komt hier gelukkig een einde aan.

De 'bakstafel'

In die tijd (voor het bombardement van 14 mei) wonen zestig mariniers samen op één zaal. In de marinierskazerne aan het Oostplein eten de jonge mariniers in dezelfde ruimte waar ze ook slapen en 's avonds kaarten. Als het schafttijd (etenstijd) is, gaan de mariniers met hun klas ook wel een "bak" genaamd, aan de lange houten tafels zitten. Deze tafels heten daarom 'bakstafels'. Ze eten van houten plankjes. Al het serviesgoed wordt opgeslagen in 'bakskisten'.

Mariniers aan de bakstafel.

Het 'zeuntje'

Voor het grote bombardement wordt het ontbijt bij de mariniers door een 'zeuntje' verzorgd. Het 'zeuntje' is een marinier die eerder opstaat dan de rest om het ontbijt klaar te maken voor zijn eigen "bak"(klas). De baksmeester (de meester van de klas) wijst elke week een ander 'zeuntje' aan. Het ontbijt bestaat uit een mok koffie en een bord gortepap met stroop. Tussen de middag eten ze altijd warm.

De hoornblazer roept hen aan tafel. De warme maaltijd bestaat uit een voedzame maaltijd, bijvoorbeeld erwtensoep of een bonenschotel. In de avond krijgen ze een broodmaaltijd.

De zeuntjes-van-de-week hebben het brood gehaald voor hun bak.

De kok maakt "Rotmok".

'Raasdonders en rotmok'

De jonge mariniers moeten natuurlijk wel goed eten om de zware opleiding te doorstaan. De stevige maaltijd wordt gemaakt door de kok op de kazerne. Er is niet veel variatie, iedere dag van de week staat vast wat er gegeten zal worden. Op maandag eten ze erwtensoep en op dinsdag 'raasdonders' (bruine bonen). Mariniers hebben hun lievelingseten op zondag: 'Rotmok' een mengsel van vlees met uien en rijst. Daar zijn ze gek op!

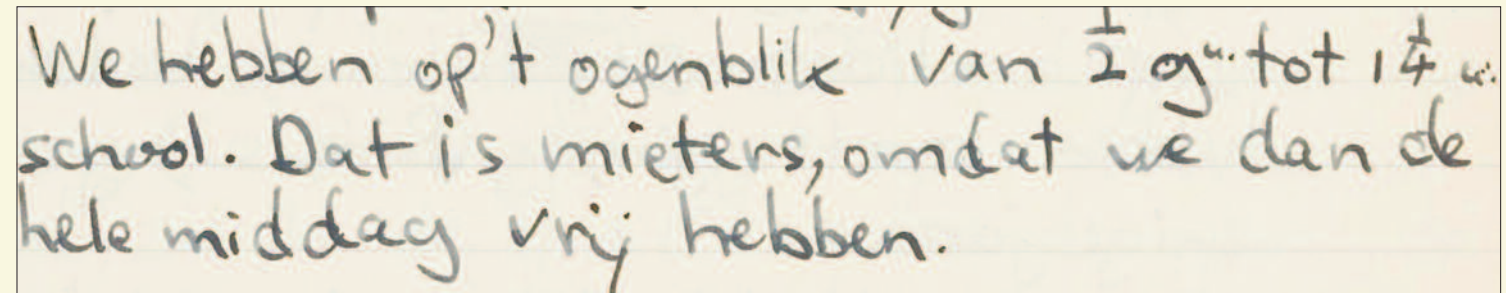

Veranderingen op school

In het begin van de oorlog kunnen de kinderen nog gewoon naar school, maar als de oorlog vordert worden sommige schoolgebouwen in gebruik genomen door de Duitsers. De leerlingen worden gedwongen om te verhuizen naar andere gebouwen waar meerdere scholen bijeenkomen. De schooltijden veranderen regelmatig en Joodse leerlingen moeten vanaf september 1941 naar aparte scholen.

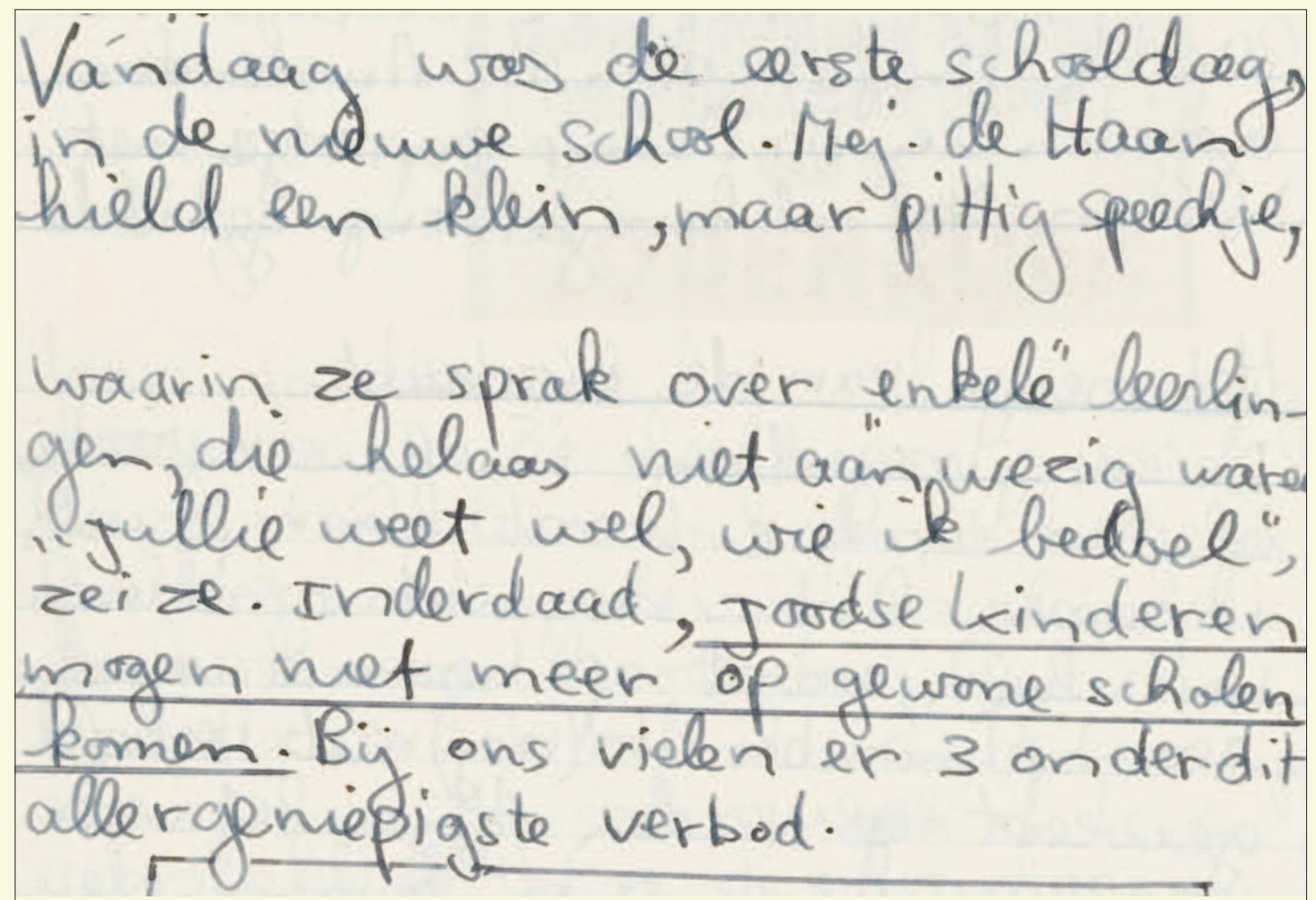
Joodsche leerlingen en leerkrachten

**Aparte scholen met ingang
van 1 September**

We hebben op't ogenblik van $\frac{1}{2}$ og tot $1\frac{1}{4}$ u.
school. Dat is mieters, omdat we dan de
hele middag vrij hebben.

Dagboek Abraham, 2 juni 1940.

Vandaag was de eerste schooldag,
in de nieuwe school. Mej. de Haan
hield een klein, maar pittig speechje,
waarin ze sprak over "enkele" leerlin-
gen, die helaas niet aanwezig waren.
"Jullie weet wel, wie ik bedoel",
zei ze. Inderdaad, Joodse kinderen
mogen niet meer op gewone scholen
komen. Bij ons vielen er 3 onder dit
allergerniepigste verbod.

Dagboek Abraham, 8 september 1941.

Het alarm

Wiesje Groeneweg vertelt in een interview hoe zij op school reageren op een alarmsignaal:

Wiesje Groeneweg

Er ging natuurlijk best vaak de sirene, een alarmsignaal af. In ieder geval kwamen er dan ook vliegtuigen over, maar dat waren Engelsen of Amerikanen die naar Duitsland gingen. Als de sirene ging, dan stonden we allemaal heel ordelijk op en als je dan in de 6e klas zat, dan liep je naar de 1e klassertjes en nam je allemaal een kindje vast en dan gingen we de trappen af. Dan gingen we staan onder de brede trap in die grote ruimte, er werd gezegd dat dat veiligheid gaf bij bominslagen. Ja, dat vond je best spannend en omdat je in een hogere klas zat voelde je je heel groot omdat je zo'n kleintje onder je hoede had.

Praktijk

Naast theorie volgen de mariniers ook praktijkles. Op woensdag worden er schietoefeningen gehouden en natuurlijk moet er ook met een zware rugzak gemarcheerd worden. Zij lopen van Rotterdam naar Scheveningen. Verkennen en

Een echte zeesoldaat kan roeien.

wachtlopen hoort er natuurlijk ook bij. Als zeesoldaat (de naam voor marinier) leren ze ook roeien

Lessen

In Rotterdam gaan in die tijd alle beginnende mariniers naar de mariniersopleiding. Ze moeten natuurlijk gewoon naar school, net als jij! Het enige verschil is dat de mariniers slapen waar ze les krijgen: op de marinierskazerne op het Oostplein. Mariniers in opleiding heten rekruten. Meestal zijn ze 17 of 18 jaar oud. Zij moeten van alles leren: over de organisatie, de regels, onderhoud en gebruik van het geweer en natuurlijk hoe je moet marcheren. Uiteraard moeten de rekruten tijdens de opleiding een examen afleggen om marinier te worden.

Mariniers krijgen les aan de bakstafel.

Ritme van de dag

De dag begint voor de mariniers in opleiding om zes uur. Dan moeten ze na het wakken door een hoornsignaal direct opstaan en hun kooi (hangmat) opruimen. Op zondag mogen zij tot zeven uur uitslapen. Na het wassen met koud water en hun gebeden is het tijd voor het ontbijt. Om zeven uur staat iedereen klaar voor de inspectie op de binnenplaats. Daarna beginnen de lessen.

Mariniers op appel.

Om twaalf uur is het tijd voor de warme maaltijd. Tot aan het avondmaal krijgen zij les.

Mariniers worden zwarte duivels genoemd.

Mariniers vast onder de Willemsbrug

Tijdens het gevecht rondom de Maasbruggen hebben zes mariniers dekking gezocht onder de Willemsbrug. Terwijl ze zich daar schuil houden, vrezen zij dat de Willemsbrug gebombardeerd zal worden. Ze vluchten het water in en zwemmen richting de “Boompjeskade”. Eenmaal daar, worden ze onder vuur genomen. Ze zwemmen terug naar de brug. Twee mariniers zwemmen later op de middag weer naar de Boompjeskade. De overgebleven vier mariniers onder de brug, sluiten zich diezelfde middag nog aan bij drie Nederlandse officieren die met een witte vlag over de Willemsbrug naar het Noordereiland lopen. Met de witte vlag geven zij zich over aan de Duitsers.

Zwarte duivels

Op de ochtend van 10 mei 1940 worden de mariniers wreed gewekt door het geluid van Duitse vliegtuigen. De Duitsers willen binnen 24 uur Nederland bezetten en via Rotterdam naar Den Haag oprukken. De mariniers zijn meteen “in staat van opperste paraatheid”. Zij staan klaar om Rotterdam te verdedigen. In de daarop volgende dagen leveren de mariniers een zeer heldhaftige strijd. Terwijl in de rest van Nederland de Duitsers kunnen oprukken, houden de mariniers in Rotterdam hun stellingen, daaraan danken de mariniers hun bijnaam de Zwarte Duivels. Dit omdat ze met hun zwarte gezichten en in hun donkerblauwe kleding er angstwakkend uitzien. Maar bovenal worden ze zo genoemd omdat zij zich moedig verzet hebben tijdens de strijd om de Maasbruggen.

Mariniersofficieren dragen de witte vlag over aan de Duitsers.

Het bombardement

De meest traumatische ervaring van de Rotterdamers is het bombardement van 14 mei 1940 op de binnenstad. De Duitse aanval op Rotterdam begint op 10 mei met het bombardement op het militaire vliegveld Waalhaven. De verwoesting van de binnenstad dwingt Nederland tot overgave. Vanuit Londen spreekt koningin Wilhelmina haar verontwaardiging uit.

Bombardement

1-2

Vernietiging Rotterdam en de mariniers-kazerne

Tijdens het bombardement op 14 mei wordt bijna het hele centrum van Rotterdam vernield. Een paar dagen eerder op 12 mei is door een ander bombardement de marinierskazerne op het Oostplein al in vlammen opgegaan. Net als andere Rotterdammers raken daarbij ook de mariniers veel van hun spullen kwijt. Om te weten welke spullen weg zijn, maken de mariniers daar lijsten van. Op deze lijsten staan wapens, uniformen, zakboekjes maar ook pennen en persoonlijke spullen.

De kaakjes van Verkade

Toos den Ouden werkt in 1940 in een kantoor van Verkade in Rotterdam. De eerste dagen van de oorlog gaan de vrouwen van Verkade gewoon naar hun werk. Maar op de ochtend van 14 mei 1940 vertrouwt haar chef het niet meer. Daarom krijgen alle meiden vrij. Op haar splinternieuwe Gazelle fietst Toos naar huis. De anderen laten hun fiets op kantoor staan en gaan met de tram. Enkele uren later vindt het alles vernietigende bombardement op de binnenstad plaats. Toos gaat een paar dagen daarna kijken wat er over is van het kantoor. Het kantoor is veranderd in een berg met puin. Tussen het puin vindt ze dit blikje met verkoolde kaakjes. Van de fietsen van haar collega's is niks meer over, maar de kaakjes hebben de vuurzee doorstaan!

Verkoolde koekjes in blik.

LYST VAN GELEDEN OORLOGSSCHADE IN DE MEI DAGEN TE ROTTERDAM 1940.

A L S.

MARINIERDER 3e KLASSE. STANBOEKNUMMER N 5408.

Artikel.	Aantal	Waarde.	Plaats	Oorzaak
Koffer, s, leder	2	f20	Kazerne	Bombardement
Dekens.	2	f25	"	"
Lakens, bed.	1	f3	"	"
Burgerkostuum	1	f75	"	"
Winterjas	1	f58	"	"
Hoed	1	f8	"	"
Stropdas	2	f4	"	"
Schoenen, laag.	1 pr	f9	"	"
" " , hoog.	2 pr	f16	"	"
Overhemd.	3	f12	"	"
Singlekts.	2	f4,20	"	"
Shorts.	1	f2,10	"	"
Borstrok.	2	f4,50	"	"
Onderbroek, lang.	2	f6,50	"	"
Schoenen (glacé).	1 pr	f11	"	"
Trui, (wol)	1	f10	"	"
Scheer etui	1	f12,50	"	"
Vork, Lepel, Mes.	1	f3	"	"
Werkbroek.	2	f10	"	"
Overall	2	f4,50	"	"
Handdoeken	3	f3,60	"	"
Zakboekjes.	5	f1,25	"	"
Vulpen (swan)	1	f15	Maasbrug.	Gevechtshandeli
Polshorloge (anker)	1	f22	"	"
Sigarettenkoker (silver)	1	f11	"	"
Sigarettenaansteker	1	f2,50	"	"
Portefeuille	1	f7,50	"	"
Portemonnaie	1	f5	"	"
XXXXXXXX Sierring (goud)	1	f20	"	"
Bretels	1	f1,50	"	"
Sokken	4 pr	f4	Kazerne	Bombardement.
Bovenstaande artikelen zijn buiten schuld om verloren gegaan, hier van wordt vergoed de som van F79.				

Deze spullen was een marinier allemaal kwijt.

1 Febr. Ik zou bijna vergeten iets over het bombardement van j. Woensdagavond de 28ste, te schrijven. Het was een schitterende nacht, besneeuwde straten in het maanlicht, daarbij een paar bleke zoeklichten en een geratel van mitrailleurs met rook, blauw en gele balletjes: phantastisch mooi. Een dreinend getoeter in de lucht als van een geheimzinnig monster maakte het, nog indrukwekkender. Maar al is het geheel nu nog zo mooi, de gevolgen zijn gedeeltelijk toch maar bedruind. Stokvis op de polder de Hoogh is uitgebrand en de werken aan de Maas branden weer als een hier.

Dagboek Abraham, 1 februari 1942.

Een andere bombardement

Ook eind januari 1942 wordt een deel van de stad gebombardeerd. Abraham vertelt hoe hij dit beleeft.

Bombardement

1-3

Door het puin

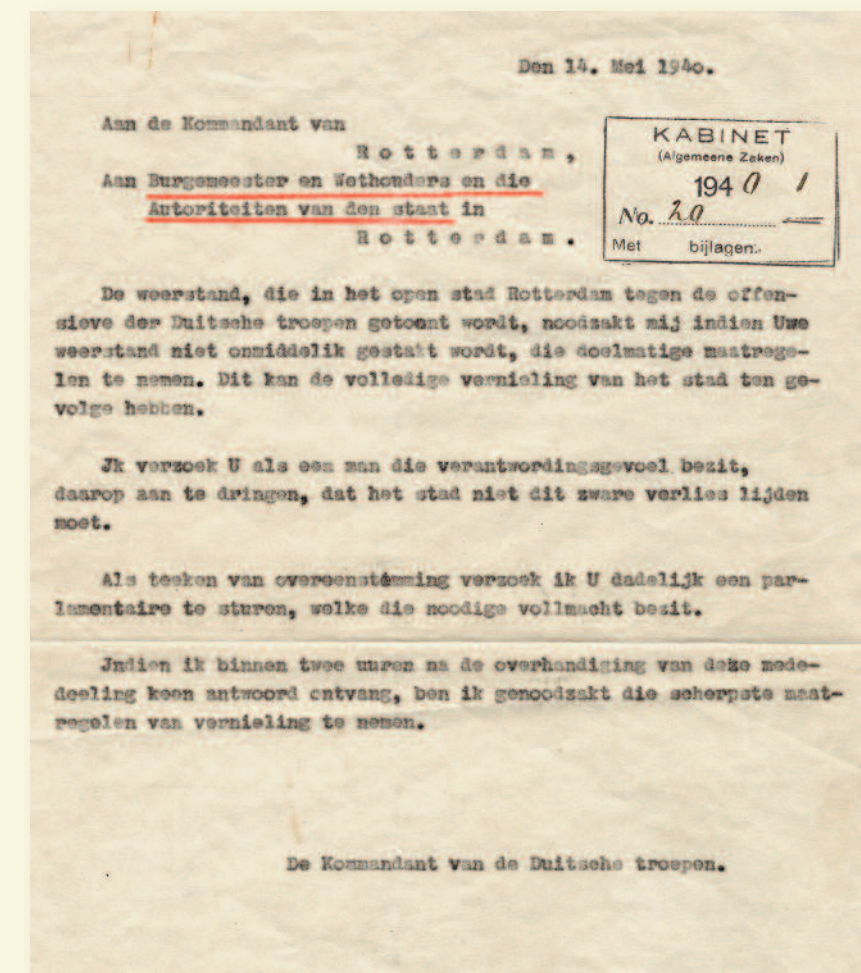
Leo de Groot vertelt in zijn boek “Vannacht vliegen alle Uilen” hoe hij met zijn vader door het puin zijn weg naar huis zoekt bij het bombardement van 14 mei.

“We wilden naar huis, en worstelden ons door de plotselinge ontstane puinhopen, brandend hout, winkel-inventarissen, huisraad, verwrongen staal. Vader sleepte mij er door, zijn greep verslapte geen moment. Mijn maag speelde op bij het aanschouwen van wat enkele ogenblikken tevoren nog mensen waren. Een hand, een schoen... De hemel was zwart van rook en vuil gebleekt door het zonlicht, en gevuld met aanzwellend en afnemend geluid als het golvende ritme van een ontzagwekkende wals.”

Vannacht vliegen alle uilen: Oorlogsherinneringen van een Rotterdamse jongen – Leo de Groot.

Jonker Fransstraat brandt.

Het ultimatum van 14 mei 1940.

Vanuit kinderoogen

Siegfried Nicolaas Bouts plakt een tekening in zijn dagboek dat gemaakt is door zijn zesjarige broertje Paul, van een bombardement op 28 januari 1942.

De kindertekening van Paul.

Bij de brand na het bombardement smelten veel spullen van ijzer en staal van de hitte. Deze naaimachine is door iemand gevonden tussen het puin.

Winkels in de oorlog

Na het bombardement zijn veel winkels verwoest, maar enkele maanden later gaan ze weer op een nieuwe locatie open. Ook tijdens de oorlog blijven winkels gewoon open. Wel zijn er hoe langer hoe minder spullen, de winkels worden steeds leger.

Advertentie van de winkel Teurlings.

Creativiteit in tijden van crisis

Voor al aan het einde van de oorlog zijn producten zoals textiel heel moeilijk te krijgen. Jacob en Neeltje van Elderen uit Rijsoord zijn verloofd en willen graag trouwen. Helaas is er geen stof voor een bruidsjurk te krijgen. Daarom maakt Neeltje zelf een bruidsjurk van een parachute van geallieerden. Hier is ze heel trots op. Maar in 1944 moet Jacob in Badhoevedorp onderduiken, omdat hij niet wil werken in Duitsland. Af en toe fietst hij naar Rijsoord om Neeltje te zien. Na de oorlog, op 20 november 1945, zijn ze eindelijk getrouwd, met Neeltje in een trouwjapon van parachutezijde. De jurk is nu te bewonderen in het OorlogsVerzetsMuseum Rotterdam.

Zelfgemaakte schoentjes

Mevrouw B is in de oorlog een peuter en heeft geen schoenen. Gelukkig is haar moeder handig met naald en draad. Van een oude legerjas en wat stukjes leer naait ze deze prachtige schoentjes. Toch loopt Mevrouw B liever op blote voeten, daardoor zijn de schoentjes wel heel mooi gebleven.

De schoentjes van Mevrouw B.

Een trouwjurk van parachutestof.

Mariniersuniform

Alle mariniers dragen dezelfde kleding, het mariniersuniform. Hierdoor kunnen mensen direct zien dat iemand bij de mariniers hoort. Dat is wel zo gemakkelijk! De mariniers hebben voor verschillende taken verschillende uniformen. Blijven de jongens op de kazerne dan hebben ze hun kazernetenue aan. Dit is een wit pak met een blauw-wit gestreept hemd. Ook is er nog een net uniform. Voor veldoefeningen en het gevecht hebben zij weer een ander uniform. Dit is een grijsgroene broek met beenwindsels en een blauwe korte jas.

Marinier in zijn kazernetenue.

Gevechtstenue

Op 10 mei 1940 begint de slag om Rotterdam. De mariniers dragen hun gevechtstenue. Dit bestaat uit een grijsgroene broek met een donkerblauwe mariniersjas. Het zijn juist deze donkerblauwe jassen die nog wel eens voor problemen zorgen. Enkele Nederlandse soldaten van de landmacht zien de mariniers voor Duitsers aan. Ze schieten op de mariniers. Gelukkig kunnen de mariniers de soldaten overtuigen dat zij geen Duitsers zijn.

Dezelfde donkerblauwe jas levert wel de eervolle bijnaam van zwarte duivels op.

Wasdag

Mariniers op de kazerne maken heel wat vuil! Maandag is het wasdag. Het wassen gebeurt buiten in een wastobbe met een stuk zeep. Na het wassen wordt het wasgoed opgehangen aan waslijnen. Elke bak heeft zijn eigen waslijn. Bij slecht weer moet de was extra uitgewrongen worden. De was gaat door de gangen en trappen van de kazerne naar de droogzolder. Hier staan grote kolenkachels. Iedereen, die zijn kleding niet goed heeft uitgewrongen, wordt met zijn eigen plunje om zijn oren geslagen. Dit doet de 'paai van de droogzolder'.

Mariniers doen de was.

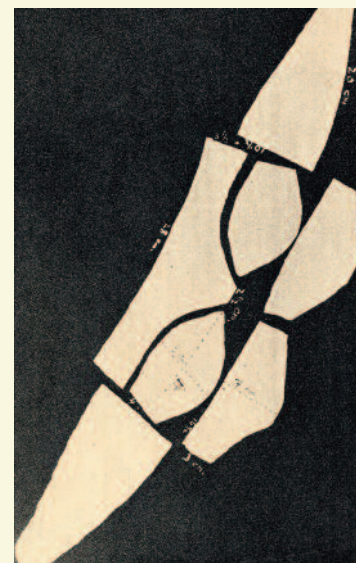
Mode

Je zou denken dat het uniform van een marinier niet mee doet met de mode, toch is dat niet helemaal waar. Er zijn namelijk hele beroemde modeontwerpers die de kleding van de mariniers als voorbeeld nemen. Denk daarbij aan het blauw-wit gestreepte T-shirt van de modeontwerper 'Jean Paul Gaultier'. Hij is wereldberoemd geworden met het gestreepte T-shirt. Maar de mariniers waren er al vroeg bij, zij dragen het

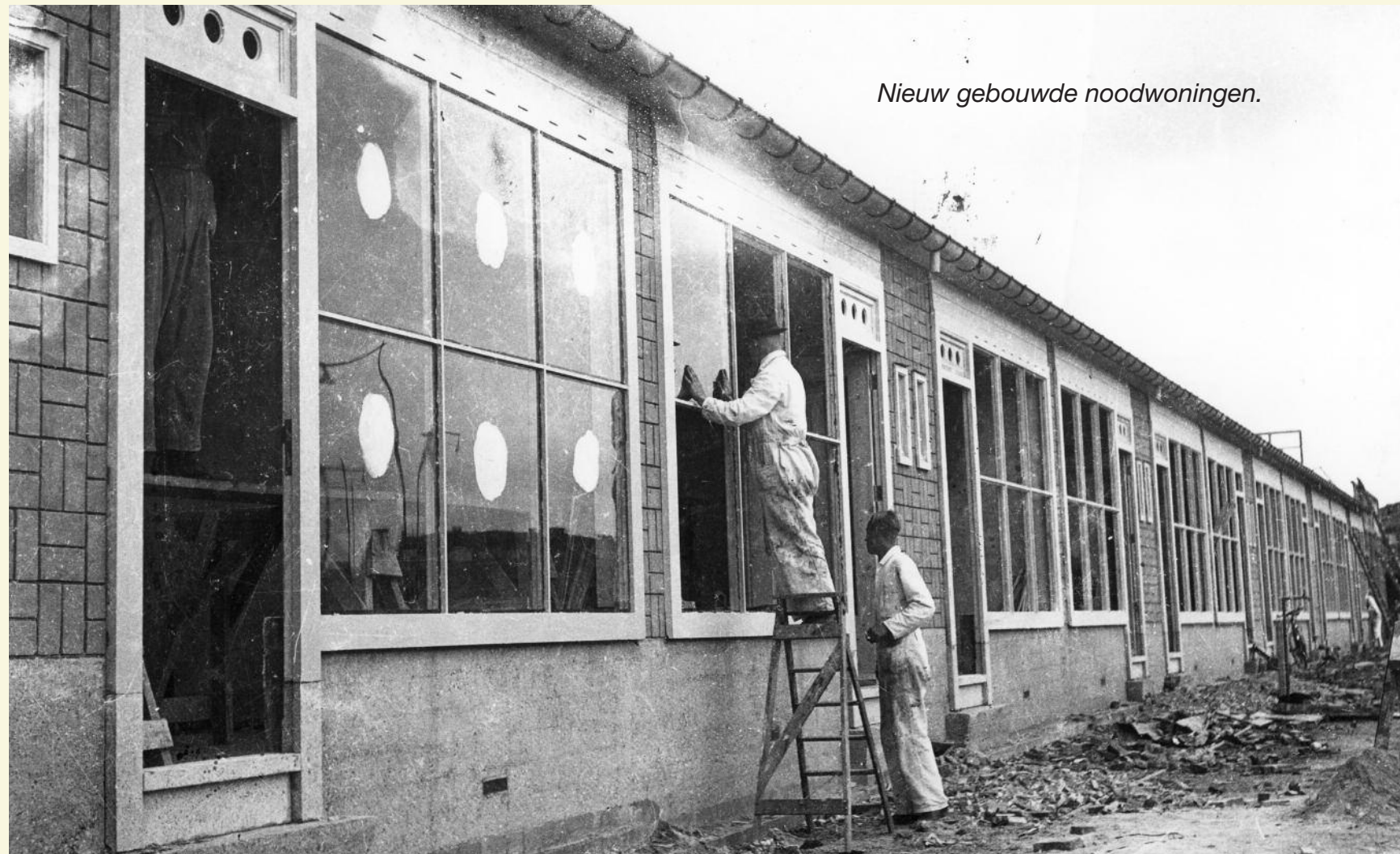
gestreepte hemd ook in 1940.

Jean Paul Gaultier
anno 1940.

Je eigen beha maken

In de oorlog is er een groot tekort aan textiel. Vrouwenbladen hebben tips om van oude kleding zelf iets te maken. Deze Panorama uit juli 1941 legt uit hoe je een oud bloesje kan omtoveren in een beha: "Voor diegenen die handig met de naald zijn, kan een oud-bloesje nog goede diensten bewijzen. Op onze foto zien we uit zo'n oud bloesje een keurige bustehouder gemaakt, voor een niet te grote bovenwijdte."

Nieuw gebouwde noodwoningen.

Noodwoningen

Na het bombardement van 14 mei 1940 zijn duizenden mensen hun huis kwijt. Om deze mensen een nieuwe woonruimte te kunnen bieden, worden er in verschillende delen van de stad noodwoningen gebouwd.

Krantenartikel over de bouw van noodwoningen.

Rotterdamsch Nieuwsblad, 19 december 1940, Blz. 9

515 WONINGEN VOOR EVACUANTEN

In aanbouw op de
grens van Rotterdam
en IJselmonde

Eerste steen gelegd door
Burgemeester Hazenberg

In den polder Smeetsland onder de gemeente IJselmonde, juist ten zuiden van Tuindorp Vreewijk en dus in de onmiddellijke nabijheid van Rotterdamsch grond gebied is een complex semi-permanente woningen in aanbouw, dat, verdeeld over 13 straten, niet minder dan 515 woningen, 10 winkelhuizen, 29 rijwielbergplaatsen en een verenigingsgebouw omvat, welke zijn bestemd voor Rotterdammers, die ten gevolge van de ramp van 14 Mei dakloos zijn geworden.

Hout voor een boze schoonvader

Deze boomstronk heeft jaren dienst gedaan als hakblok voor kachelhoutjes en is deel van de 'eerste' boom die op het Noordereiland werd omgezaagd. In de hongerwinter van 1944 doet de familie Tichelaar alles om hun zes kinderen door deze barre tijd heen te loodsen. Daarom zaagt vader een boom om op het Noordereiland. Zijn schoonvader vindt dat niet zo'n goed idee en zegt: "Als ik er achter kom wie die boom heeft omgehaald, sla ik hem de hersens in of ik geef 'm aan!". De schoonvader weet niet dat hij zich warmt aan het door zijn schoonzoon geroofde hout....

Een bijzondere bestemming voor een Duitse helm

Na de bevrijding (mei 1945) verlaten de meeste Duitsers ons land. De soldaten van de Wehrmacht laten hierbij veel helmen achter. De heer Krampf vertelt dat hij in Crooswijk een handelaar in oud ijzer kent. In zijn winkel staan metershoge stapels helmen die voor allerlei doeleinden worden gebruikt. De familie Krampf koopt daar een helm en geeft hem een hele bijzondere bestemming! Ze gebruiken hem als po.

Een Duitse helm.

In de kooi

Als mariniers op zee zijn, hebben zij ieder een eigen hangmat om in te slapen. Erg handig op een slingerend schip, want je zou zo uit bed kunnen vallen. Ook aan de wal, in de kazerne, slapen zij in een hangmat, oftewel 'kooien'. De hangmatten hangen aan houten balken aan het plafond in de slaapzaal. Iedere ochtend ruimen zij de hangmatten op.

Mariniers slapend in hun hangmat.

Een marinier staat op wacht.

De kazerne

De mariniers in opleiding gaan niet alleen naar school in de marinierskazerne, ze wonen er ook. We lopen even de kazerne met je door. Voor de ingang van de marinierskazerne op het Oostplein houdt altijd een marinier de wacht. Speciaal voor deze schildwacht is er een klein gebouwtje bij de ingang, het schilderhuisje. Direct bij binnenkomst is er het wachtlokaal, hier houden ze precies bij wie naar binnen en naar buiten gaat. Na het wachtlokaal komen de cellen. Die zijn gereserveerd voor mariniers die hun straf moeten uitzitten. Verderop in de kazerne zijn de waslokalen met grote wasbakken en alleen koud water. Op de eerste verdieping zijn de slaapzalen. Uiteraard is er ook een ziekenboeg en heel belangrijk: de wapenkamer om de wapens te bewaren.

Max de Mariniershond

Bij de mariniers op de Oostpleinkazerne wonen een poes (om de muizen te vangen) en een hond. Deze hond heet Max de Mariniershond. Op 12 mei 1940 wordt de kazerne door een alles verwoestende brand in as gelegd. Terwijl de mariniers langs de overblijfselen van deze kazerne lopen, zien zij in de verte een bekende lopen. Het is Max de Mariniershond! Gelukkig heeft Max de brand op de kazerne overleefd. Als Max de mariniers ziet, begint hij blij met zijn staart te kwispelen en rent met een enorme snelheid naar de mariniers.

Max de Mariniershond.

Tennis

Abraham in zijn dagboek over een potje tennis met zijn ouders.

Vanmiddag hebben Jan en ik tegen Moederen vader getennist en dank zij mijn fantastisch slecht spel verloren we (6-4, 0-6, 6-7). Ik heb nog niet dikwijls zo gespeeld en heb misschien 5% van alle ballen goed geslagen.

Dagboek Abraham, 26 augustus 1940.

Affiche van een tennispark.

Sinterklaas

Ondanks de oorlog komt Sinterklaas gewoon op bezoek in ons land en wordt er feestgevierd!

Tijdens een interview vertelt Verie van Dormolen over haar Sinterklaasviering:

Verie van Dormolen

Er kwam een echte Sinterklaas, dat was de zoon van mevrouw Van Duin. En hij had een rood kleed om, dat was een tafelkleed en een rooie namaak mijter en die baard die was van vette watten. Hij had een brand meegemaakt, daardoor was zijn baard zo grijs geworden. En hij vloekte als een ketter. Dat kwam door de borrel. Er waren mensen die konden altijd van alles ritselen.

Ook Abraham heeft gewoon Sinterklaas gevierd.

We hebben vanavond Sint-Nicolaas gevierd; natuurlijk met de de Bassen en de Chabotjes en bovendien ^{was} tante Jeannetje Marcella. Het feest was bij ons aan huis. Reuze leuk! En enorm gezellig. Ik heb o.a. een klokje, leren fietshandschoenen en scheerbenodigdheden gekregen. We hadden wat broodbonnen o.a. van de de Bassen gekregen en zodoende was er volop banketletters en speculaas.

Dagboek Abraham, 5 december 1940.

De intocht van Sinterklaas.

Ik heb deze avond heerlijk gevonden, vooral als ik met Mies danste. Wat gek is dat toch, dat ik op zo'n avond als deze Mies zo'n lief meisje vind en haar een stuk boven Tottie preferer. Mies is gewoner, Tottie gemaakt. Ik heb Mies na afloop natuurlijk naar huis gebracht, d.w.z. ze logeert vannacht bij Anneke Tussen haakjes, 3 dagen geleden heb ik een brief van haar gehad als antw. op de mijne. (zie 18 juni j.l.). Nu duurt het weer een hele

Dagboek Abraham, 6 juli 1941.

Het dansseizoen is geopend.

Feestjes

Abraham vertelt niet alleen over Sinterklaas, maar heeft het ook over dansfeestjes met zijn vrienden en vriendinnen.

Na het werk

Wanneer je geen wacht hoeft te lopen dan kan de marinier naar het 'Verblijf' gaan of naar de kantine. Het verblijf is de ruimte waar je met je klas woont. Daar kun je een boekje gaan lezen of een kaartje leggen. De kantine is veel leuker om te zijn. Daar kun je aan de tap een biertje kopen. Ook is er een biljart net als in een café. En niet te vergeten de grammofoon waarmee je naar plaatjes kunt luisteren.

Mariniers gezellig in het verblijf.

Sinterklaasgedichtje in de krant.

Passagieren

Als de jonge mariniers geen zin hebben om in het 'Verblijf' of de kantine te zijn, gaan ze naar de stad. Dat noemen ze passagieren. Vanaf de kazerne aan het Oostplein wordt voor vervoer naar het centrum gezorgd. Wie heeft besloten om naar de stad te gaan, moet er wel piekfijn uitzien in zijn blauwe uitgaanstenu (uniform), want hij wordt namelijk bij de poort gecontroleerd. Ziet de marinier er niet netjes uit, dan wordt hij weer teruggestuurd om het in orde te maken. In de meeste gevallen gaan de mariniers naar de Hoogstraat met veel winkels en bioscopen. Een andere geliefde plek is de Coolsingel waar zij flaneren.

De stad in!

Al te laat kunnen zij het niet maken want zij moeten om 23.00 uur weer binnen zijn op de kazerne.

Zakcentje

Om uit te gaan of een biertje te kopen op de kazerne, heb je geld nodig. Veel geld verdienen de mariniers niet. Per maand verdienen ze omgerekend bijna zes euro (13 gulden). Van dit bedrag wordt ook nog eens vijf en twintig eurocent ingehouden voor vakantiegeld. Maar gelukkig hoeven de mariniers niet voor kost en inwoning te betalen op de kazerne.

BIJLAGE. BEKNOPT OVERZICHT DER BEZOLDIGINGEN.
(TOESTAND OP 1 DECEMBER 1929).

Algemeene bepalingen.
Per week worden zeven dagen soldij genoten.
Mariniers, tamboers en pijpers dienen in den regel in eene inrichting der zeemacht of aan boord onder genot van huisvesting en voeding.
Aan gehuwden wordt, onder bepaalde omstandigheden, boven hunne soldij eene dagelijksche toeslag toegekend.

Soldijen.

Buiten de keerkringen (o.a. in Nederland).								Binnen de keerkringen.			
Ongehuwd.				Gehuwd.				Gehuwd en ongehuwd.			
Aan boord of in eene inrichting der zee-macht met huisvesting en voeding.	Aan den wal zonder huisvesting en voeding.	Aan boord of in eene inrichting der zee-macht met huisvesting en voeding.	Aan den wal zonder huisvesting en voeding.	Aan boord of in eene inrichting der zee-macht met huisvesting en voeding.	Aan den wal zonder huisvesting en voeding.	Aan boord of in eene inrichting der zee-macht met huisvesting en voeding.	Aan den wal zonder huisvesting en voeding.	Aan boord of in eene inrichting der zee-macht met huisvesting en voeding.	Aan den wal zonder huisvesting en voeding.	Aan boord of in eene inrichting der zee-macht met huisvesting en voeding.	Aan den wal zonder huisvesting en voeding.
minim. p.dag.	maxim. p.dag.	minim. p.dag.	maxim. p.dag.	minim. p.dag.	maxim. p.dag.	minim. p.dag.	maxim. p.dag.	minim. p.dag.	maxim. p.dag.	minim. p.dag.	maxim. p.dag.
Marinier, tamboer of pijper der 3de klasse	f 0,80	f 1,—	f 1,35	f 1,60	f 0,90	f 1,10	f 1,35	f 1,60	f 1,10	f 1,35	—
Marinier, tamboer of pijper der 2de klasse	" 1,55	" 1,70	" 2,45	" 2,60	" 2,20	" 2,35	" 2,45	" 2,60	" 2,85	" 3,20	—
Marinier, tamboer of pijper der 1ste klasse	" 2,40	" 3,85	" 3,30	" 4,75	" 3,05	" 4,50	" 3,30	" 4,75	" 4,05	" 6,25	—
Korporaal	" 3,10	" 4,60	" 4,—	" 5,50	" 3,75	" 5,25	" 4,—	" 5,50	" 5,15	" 9,50	f 7,30
Sergeant	" 4,10	" 5,70	" 5,10	" 6,70	" 4,85	" 6,45	" 5,10	" 6,70	" 6,95	" 11,20	" 9,30
Sergeant-majoor	" 4,90	" 6,35	" 5,90	" 7,35	" 5,65	" 7,10	" 5,90	" 7,35	" 9,25	" 13,50	" 12,—
Adjutant-onderofficier	" 5,65	" 7,45	" 6,65	" 8,45	" 6,40	" 8,20	" 6,65	" 8,45	" 10,80	" 15,05	" 13,80

Toelagen.
Aan scherpschutters, kanonniërs, enz. worden toelagen gegeven.

Salaris van mariniers.

Meisjes

Ook in de oorlog worden jongens en meisjes op school of op de dansclub verliefd op elkaar.

Zo maakt ook Abraham Nolst Trenité een hoop dingen mee op het gebied van de liefde.

Toetie was gisteren ziek, maar was er vandaag weer. Lex vertelde, dat hij als tussenpersoon moest dienen tussen haar en den jongen, op wien ze volgens Lex smoor is. Hij was door Toetie in 't vertrouwen genomen en mocht niets ver-klappen. Als het uit is, zou Lex het me uitvoerig vertellen! hm, hm!

Dagboek Abraham, 28 mei 1940.

13 juni. 't Is zo gek, Lex en ik. We zijn werkelijke vrienden, omdat we eigenlijk tegenover een heel front van meisjes staan, maar toch is er innerlijke verdeeldheid. Voornamelijk om T. Eerlijk gezegd, ik vind het, om zo te zeggen, leuk, als ze Lex uitscheldt of ver-gelt verklaart, maar ommigkeens vermoed ik het zelfde. 't Is toch idioot, zo'n inner-lijke verdeeldheid, om een meisje, dat hele-maal niet zo knap is. Op 't ogenblik ben ik, geloof ik, weer iets meer in haargunst; eigenlijk een rotgedachte, dat je je daar zo voor uitslooft. Maar ze geeft weinig of niets om ons, om 't zo eens mit te drukken, want ze heeft ^{de} een of ander, die ik niet ken. Lex wel; dien heeft ze „in vertrouwen genomen“, beweert hij, om als „tussenpersoon“ te die-nen. Ik vraag me af

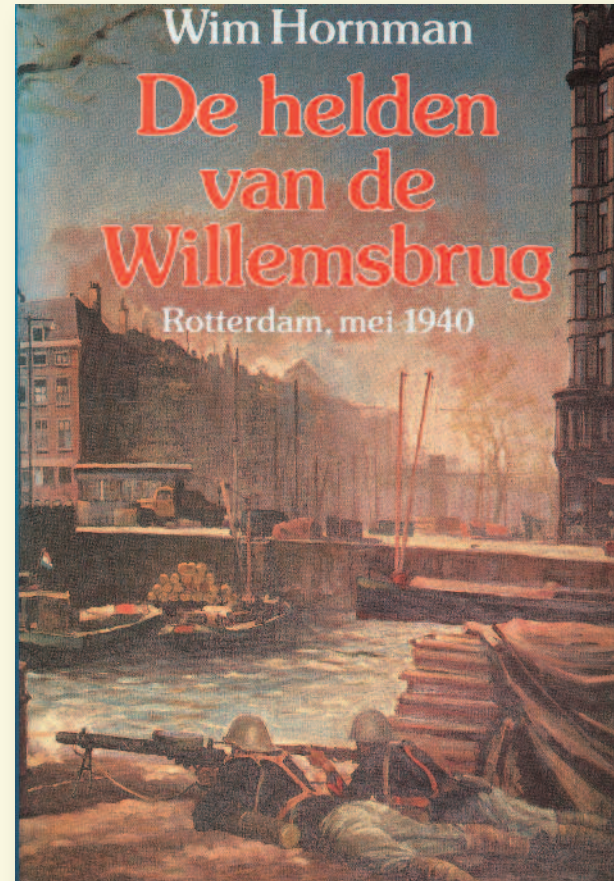
Dagboek Abraham, 13 juni 1940.

Toosje, de girl van de overkant heb-ben we ook nog. Wat heb ik, als ik 'r zie. Mieters toetje-knols, wat je noemt. Ik krijg gewoon een kleur als ik haar zie, vooral als ik haar tegenkom. Dan kijken we strak langs elkaar heen, en toch eventjes verstolen naar el-kaar ... eigenlijk om je wild te maken. Ik kijk erg veel naar de meisjes, maar dat is toch niet zo erg? Soms denk ik bij me zelf: idioot, je bent nog maar 16, wat doe je eigenlijk? Gek dat ik altijd nog schrijf naar Mies en Toetie, alsof wijls ligt te den-ken aan Toetje en Sroetje (= Toosje); en dat is 16 ... Afijn, Toosje is 'n mie-ters meisje ... om zo te zien!

Dagboek Abraham, 19 december 1941.

Ber & Miep

Over de helden van de Willemsbrug is een boek geschreven. Een van de hoofdrolspelers in dat boek is de jonge marinier Ber Seegers. Hij is tot over zijn oren verliefd op het meisje Miep. Zij is dan ook vaak in zijn gedachten als hij zich schuilt houdt tijdens het bombardement op Rotterdam. Miep maakt zich op haar beurt zorgen over Ber, als ze tijdens de gevechten in mei niets van hem hoort. Het verhaal over de helden van de Willemsbrug kun je zelf lezen.

Het boek de Helden van de Willemsbrug.

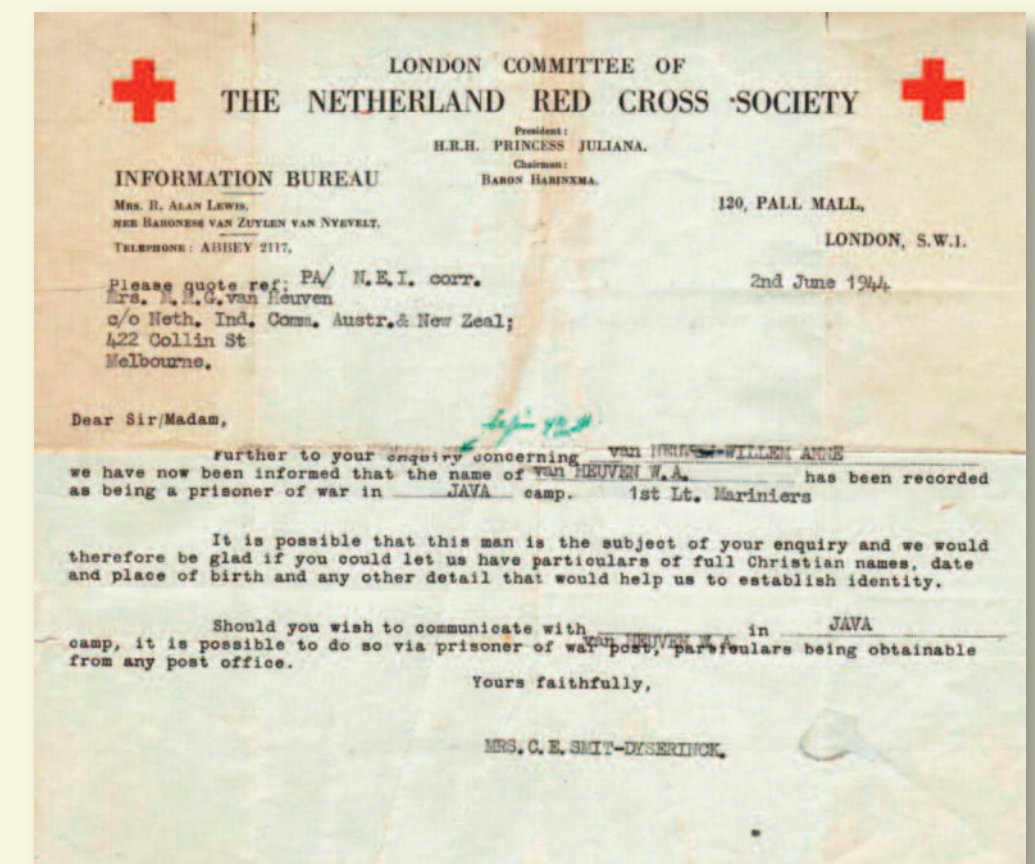
De bokkenslinger.

Bokkenslingers

Het uniform van de mariniers verandert na de Eerste Wereldoorlog. Bijzonder is de nieuwe 'rijbroek met beenwindsels'. Hierdoor krijgen ze in de Rotterdamse volksmond een bijnaam toebedeeld: 'De bokkenslingers'. De rijbroek met beenwindsels doet de mensen denken aan de poten van een bok.

Slecht nieuws telegram

Als in Rotterdam de strijd gestreden is, zoeken sommige mariniers een nieuwe plek om hun strijd voort te zetten. Dat is in Nederland maar ook ver buiten de landsgrenzen. Het is voor geliefden een moeilijke tijd. Heel lang horen zij niets van hun vrijer. Soms komt er een levensteken van hun geliefde en soms een bericht. Dit bericht betekent slecht nieuws. Hierin staat te lezen...

Slecht nieuws.